

Een gezonde leefstijl in het MBO – stand van zaken 2016

Monitor gezonde leefstijl 2015-2016

Willemijn Roorda

Paul Duijvestijn

RAPPORT

Een gezonde leefstijl in het MBO – stand van zaken 2016

Monitor gezonde leefstijl 2015-2016

Willemijn Roorda
Paul Duijvestijn

Amsterdam, 30 september 2016

Inhoud

1	Inleiding	4
1.1	Aanleiding en doel	4
1.2	Methodische opzet en respons	5
1.3	Opbouw rapport (leeswijzer)	5
2	Visie en beleid	6
2.1	Verankering van gezondheidsthema's in cvb-beleid	6
2.2	Verankering van gezondheidsthema's in beleid van sectoren, clusters en domeinen	7
2.3	Verankering van bewegen, sport en een gezonde leefstijl in OER en/of studiegids	8
2.4	Bekendheid met en gebruik van instrumenten en websites	8
2.5	Aantal uitgegeven themacertificaten van het Vignet Gezonde School	9
3	Huidig aanbod	11
3.1	Expliciete aandacht voor gezondheidsthema's in lessen	11
3.2	Mate van realisatie gezonde schoolkantines en rookvrije schoolterreinen	13
3.3	Beweeg- en sportaanbod	14
3.4	Welk deel van de BOL-studenten haalt de vijfprocentnorm?	15
4	Randvoorwaarden	17
4.1	Kader voor bewegen en sport	17
4.2	Externe versus eigen accommodaties voor bewegen en sport	17
4.3	Financiering beweeg- en sportaanbod	18
4.4	Samenwerking	18
5	Plannen en behoefte aan expertise en ondersteuning	21
5.1	Concrete plannen	21
5.2	Waarom geen concrete plannen?	23
5.3	Behoeftte aan expertise en instrumenten	23
6	Gezonde leefstijl van medewerkers	25
6.1	Bevordering van een gezonde leefstijl van medewerkers	25
6.2	Plannen	26
6.3	Ondersteuningswensen en -behoeften	26
7	Conclusies en aanbevelingen	28

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

Sinds 2006 voert DSP-groep in opdracht van het Platform Bewegen en Sport van de MBO Raad monitoronderzoek uit naar bewegen en sport in het mbo. Het doel van het onderzoek is inzicht te krijgen in de stand van zaken op de mbo-instellingen op het thema gezonde leefstijl, waarbinnen bewegen en sport één van de vijf hoofdthema's is. Bewegen en sport wordt gebruikt als aangrijpingspunt, omdat dit voor de meeste kinderen en jongeren leuk is om te doen en het een belangrijke bijdrage levert aan de motorische, sociale en cognitieve ontwikkeling en gezondheid van kinderen en jongeren.

Voorliggend rapport doet verslag van het meetjaar 2016, dat betrekking heeft op het schooljaar 2015-2016. Eerder vonden metingen plaats in 2006, 2008, 2010, 2011, 2012 en 2014.¹ De meetjaren 2014 en 2016 verschillen van de eerdere metingen door een bredere insteek: sinds 2014 richten de vragen zich niet meer uitsluitend op het sport- en beweegaanbod, maar staat het thema gezonde leefstijl centraal. Dat betekent dat naast bewegen en sport er ook vragen worden gesteld over *Voeding, Relaties en seksualiteit, Roken, alcohol, drugs en gehoorschade en Psychosociaal welbevinden*. Dit sluit aan bij de insteek van de *Onderwijsagenda Bewegen, sport en een Gezonde Leefstijl in en rondom de school*². Hiernaast zijn in de meting van schooljaar 2015-2016 enkele vragen toegevoegd over het aanleren van gezond en veilig werken aan studenten, over samenwerkingspartners en over het bevorderen van een gezonde leefstijl van medewerkers.

Noot 1 Metingen vinden om de twee jaar plaats, met uitzondering van de periode 2010 tot en met 2012 toen er jaarlijks werd gemonitord. Dit had te maken met de extra financiële middelen (impuls) die het kabinet in die periode beschikbaar had gesteld voor extra inzet op bewegen en sport in het mbo (beleidskader Sport Bewegen en Onderwijs, en later nog versterkt door motie Hamer). Als doel werd toen gesteld om in drie jaar tijd (september 2009 – juli 2012) bewegen, sport en vitaliteit een structurelere plek te geven in het onderwijsprogramma van minimaal vijftig mbo-instellingen. Vanaf 2013 was hier geen extra geld meer voor beschikbaar. De daaropvolgende metingen in 2014 en nu dus in 2016 geven inzicht in de mate waarin het mbo-instellingen is gelukt om de aandacht voor bewegen en sport een structureel karakter te geven (na het wegvallen van de gelden uit de impuls in de jaren 2010-2012).

Noot 2 De PO-Raad, VO-raad en MBO Raad hebben de handen ineengeslagen voor een groter en beter sport-, bewegen- en gezonde leefstijlaanbod in en rondom primair-, voortgezet (speciaal)- en middelbaar beroepsonderwijs. Van 2012 tot en met 2016 stellen de ministeries van Onderwijs Cultuur en Wetenschap (OCW) en Volksgezondheid Welzijn en Sport (VWS) in totaal acht miljoen euro beschikbaar voor de uitvoering van de Onderwijsagenda Sport, Bewegen en een Gezonde Leefstijl (SBGL). De onderwijsagenda is een vervolg op de succesvolle aanpak van het Platform Sport, Bewegen en Onderwijs van 2009-2012.

1.2 Methodische opzet en respons

Evenals de vorige metingen is gebruik gemaakt van een digitale enquête in combinatie met een telefonische enquête.

Respondenten en benaderingswijze

Alle 61³ mbo-instellingen werden benaderd om deel te nemen aan het onderzoek. Per mbo ontving een centrale contactpersoon – doorgaans de sportcoördinator – per email het verzoek om de digitale enquête in te vullen. Alle respondenten die na twee reminders de enquête nog niet (geheel) hadden ingevuld werden telefonisch door ons benaderd met het verzoek de enquête alsnog online te voltooien of de vragen telefonisch te beantwoorden. Van mbo-instellingen die in deze tweede fase telefonisch niet bereikbaar waren is – deels via de MBO Raad – een andere contactpersoon gezocht en benaderd.

Enquête

In de enquête kwamen de volgende onderwerpen aan bod: Visie en beleid, Huidig aanbod/de praktijk, Randvoorwaarden en Plannen. De meeste vragen zijn ten opzichte van vorige meting hetzelfde gebleven. Op die vragen is dan ook een vergelijking met de vorige meting mogelijk. Voor de nieuw toegevoegde vragen (zie paragraaf 1.1) is geen vergelijking mogelijk.

Respons

Net als bij de vorige meting behaalden we een procentuele respons van 64 procent (39 van de 61 instellingen namen deel aan de enquête). Ten opzichte van de vorige meting hebben we wel meer moeite moeten doen om respondenten ertoe te bewegen deel te nemen aan de monitor. Uit de reacties van respondenten blijkt dat dit met name te maken heeft met de verbreding van het onderzoek. Het gaat niet meer alleen om bewegen en sport, maar om gezonde leefstijl in brede zin. Veel respondenten hebben slechts zicht op één of enkele van de domeinen die hieronder vallen.

1.3 Opbouw rapport (leeswijzer)

We presenteren in de eerste hoofdstukken alle feitelijke onderzoeksresultaten en gaan in het laatste hoofdstuk in op de conclusies en aanbevelingen. Het volgende hoofdstuk (2) bevat de ontwikkelingen rond visie en beleid met betrekking tot de verschillende gezondheidsthema's. In hoofdstuk 3 wordt vervolgens het huidige aanbod besproken. Het vierde hoofdstuk gaat in op de aanwezige randvoorwaarden. Hoofdstuk 5 geeft de resultaten weer van de vragen over de toekomstige plannen op het gebied van gezonde leefstijl. Vervolgens gaan we in hoofdstuk 6 in op de bevordering van een gezonde leefstijl van medewerkers. Het afsluitende zevende hoofdstuk zet de belangrijkste resultaten van vorige hoofdstukken nog eens kort op een rij en bevat conclusies en aanbevelingen.

Noot 3 Volgens opgave van de MBO Raad waren er op het moment van het onderzoek 62 mbo-instellingen. Eén instelling gaf echter tijdens de belronde aan geen mbo afdeling meer te hebben. We gaan voor het meetjaar 2016 daarom uit van 61 mbo-instellingen. Dat zijn er 8 minder dan in het meetjaar 2014, toen de populatie nog bestond uit 69 mbo-instellingen.

2 Visie en beleid

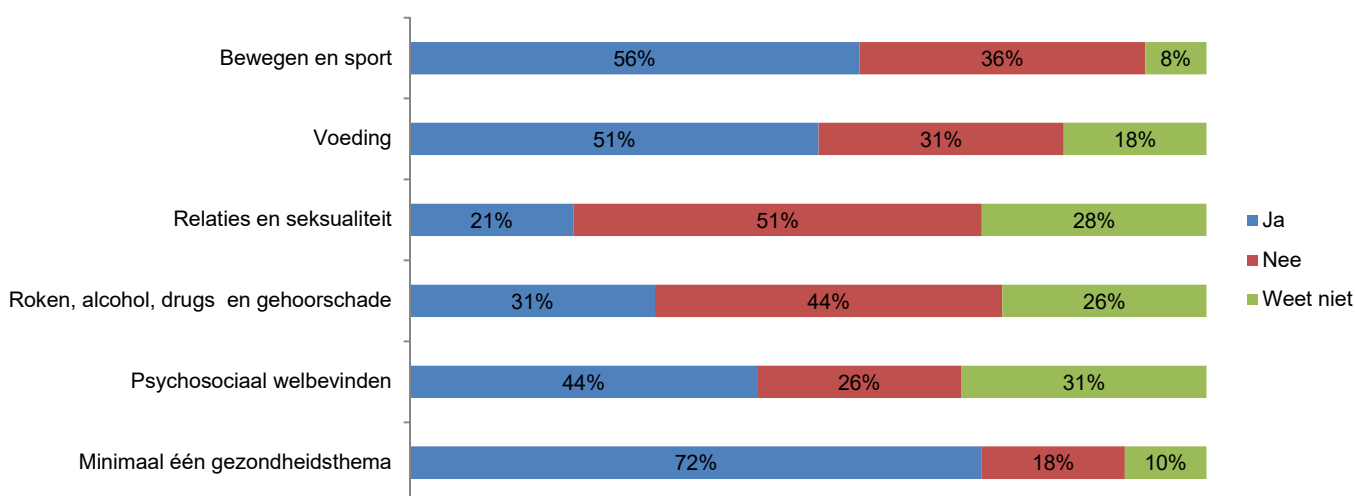
Het is grotendeels aan mbo-instellingen zelf om te bepalen hoeveel en op welke manier zij aandacht besteden aan bewegen, sport en een gezonde leefstijl. Dit ligt centraal bij het College van Bestuur (cvb) en/of decentraal bij de resultaat- en budgetverantwoordelijke directies en opleidingsteams. In dit hoofdstuk staat de vraag centraal op welke manier de verschillende gezondheidsthema's zijn verankerd in centrale en decentrale visie- en beleidsdocumenten.

2.1 Verankering van gezondheidsthema's in cvb-beleid

Het cvb van mbo-instellingen legt haar missie, visie en centrale beleid vast in één of meerdere beleidsdocumenten: bijvoorbeeld een visiedocument, het missie statement en/of het meerjarenbeleidsplan. Dergelijke documenten hebben gemiddeld een looptijd van vijf jaar.

Uit figuur 1 blijkt dat bijna driekwart van de mbo-instellingen minimaal één van de vijf gezondheidsthema's heeft opgenomen in hun centrale beleidsdocumenten. *Bewegen en sport* is nog steeds het meest genoemde thema (56% tegen 53% in 2014), gevolgd door *Voeding* (51% tegen 37% in 2014), *Psychosociaal welbevinden* (44%, was 35%) en *Roken, alcohol, drugs en gehoorschade* (31%, was 37%). Het thema *Relaties en seksualiteit* komt het minst vaak voor in cvb-beleid (21%, was 25%). De verschuivingen ten opzichte van 2014 zijn dus beperkt; meest opvallend is dat er op cvb-niveau meer aandacht is gekomen voor voeding en in mindere mate psychosociaal welbevinden.

Figuur 1 Percentage mbo-instellingen die de gezondheidsthema's hebben verankerd cvb-documenten (n=39)

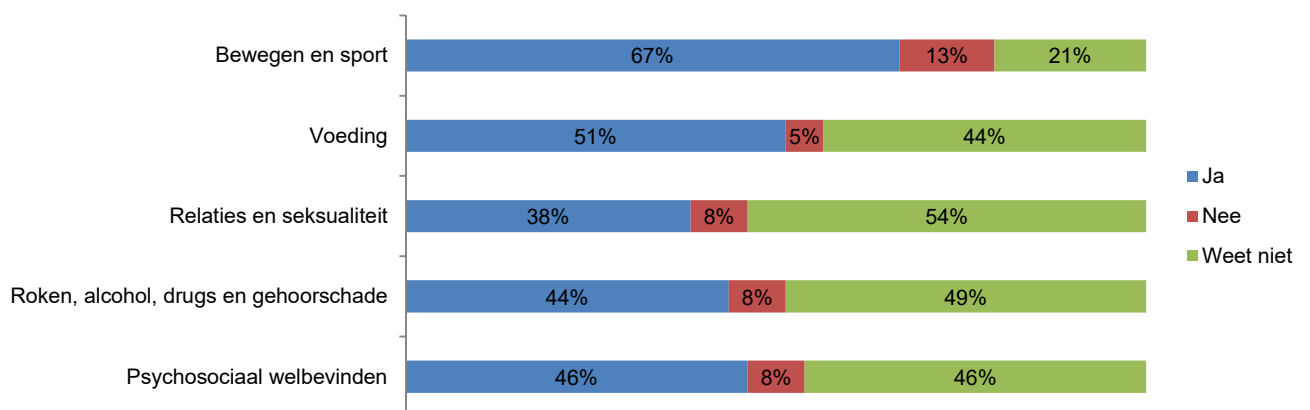
2.2 Verankering van gezondheidsthema's in beleid van sectoren, clusters en domeinen

Mbo-instellingen bestaan vaak uit verschillende scholen, sectoren, clusters en/of domeinen met elk een eigen directie en ook eigen visie- en beleidsdocumenten. Dergelijke documenten hebben doorgaans een looptijd van drie jaar.

Figuur 2 maakt inzichtelijk dat er op decentraal niveau duidelijk meer aandacht is gekomen voor gezondheid en wel over de gehele linie. In 2016 is het thema *Bewegen en sport* expliciet bij twee derde van de mbo-instellingen opgenomen in decentrale beleidsdocumenten, waar dat in 2014 nog iets meer dan de helft was. *Voeding* stijgt van 40% naar 51%, *Relaties en seksualiteit* van 29% naar 38%, *Roken, alcohol drugs en gehoorschade* van 37% naar 44% en *Psychosociaal welbevinden* van 36% naar 46%.

Hierbij dient wel aangetekend te worden dat ongeveer de helft van de respondenten aangeeft geen goed beeld te hebben van de aandacht voor de meeste gezondheidsthema's in de decentrale beleidsdocumenten. Omdat het doorgaans om sportcoördinatoren gaat hebben zij vooral of soms alleen goed zicht op het thema *Bewegen en sport*. Een sportcoördinator meldt in dit kader: *"In sommige lessen wordt wel aandacht gegeven aan de andere thema's, maar dit wordt door verschillende docenten gedaan en er is niet iemand die hier centraal zicht op heeft."*

Figuur 2 Percentage mbo-instellingen die de gezondheidsthema's hebben verankerd in beleid van sectoren, clusters en domeinen (n=39)

Als er binnen een mbo op decentraal niveau aandacht is voor een gezondheidsthema wil dit niet zeggen dat dit ook binnen *alle* locaties, sectoren, clusters en/of domeinen het geval is. Daarom is de mbo-instellingen waar sprake is van (tenminste enige) decentrale verankering, gevraagd een inschatting te maken van het percentage sector-, cluster- en domeindocumenten, waarin de verschillende gezondheidsthema's expliciet zijn opgenomen. Uit de resultaten blijkt dat de thema's *Psychosociaal welbevinden* en *Bewegen en sport* het vaakst zijn opgenomen in de documenten; deze thema's komen in 77%, respectievelijk 70% van alle plannen voor. De overige drie thema's zijn opgenomen in ongeveer de helft van de documenten.

2.3 Verankering van bewegen, sport en een gezonde leefstijl in OER en/of studiegids

Niet alleen op sector-, cluster- en domeinniveau lijken de verschillende gezondheidsthema's steeds beter een plek te vinden in visie- en beleidsdocumenten, maar dit geldt ook voor de documenten en programma's van de verschillende opleidingen. In 2016 is bij 83 procent⁴ van de mbo-instellingen bewegen, sport en een gezonde leefstijl expliciet opgenomen in de OER en/of studiegids van een of meer opleidingen. Gemiddeld geldt dit dan voor bijna driekwart van alle opleidingen. Dit is een forse toename in vergelijking met de laatste meting uit 2014, toen nog 58 procent van de mbo's aangaf dat het thema bewegen, sport en een gezonde leefstijl was opgenomen in de OER en/of studiegids van een of meerdere opleidingen. Op dit punt lijkt sprake van een gestage groei, want in 2012 was dit 43 procent en in 2010 25 procent.

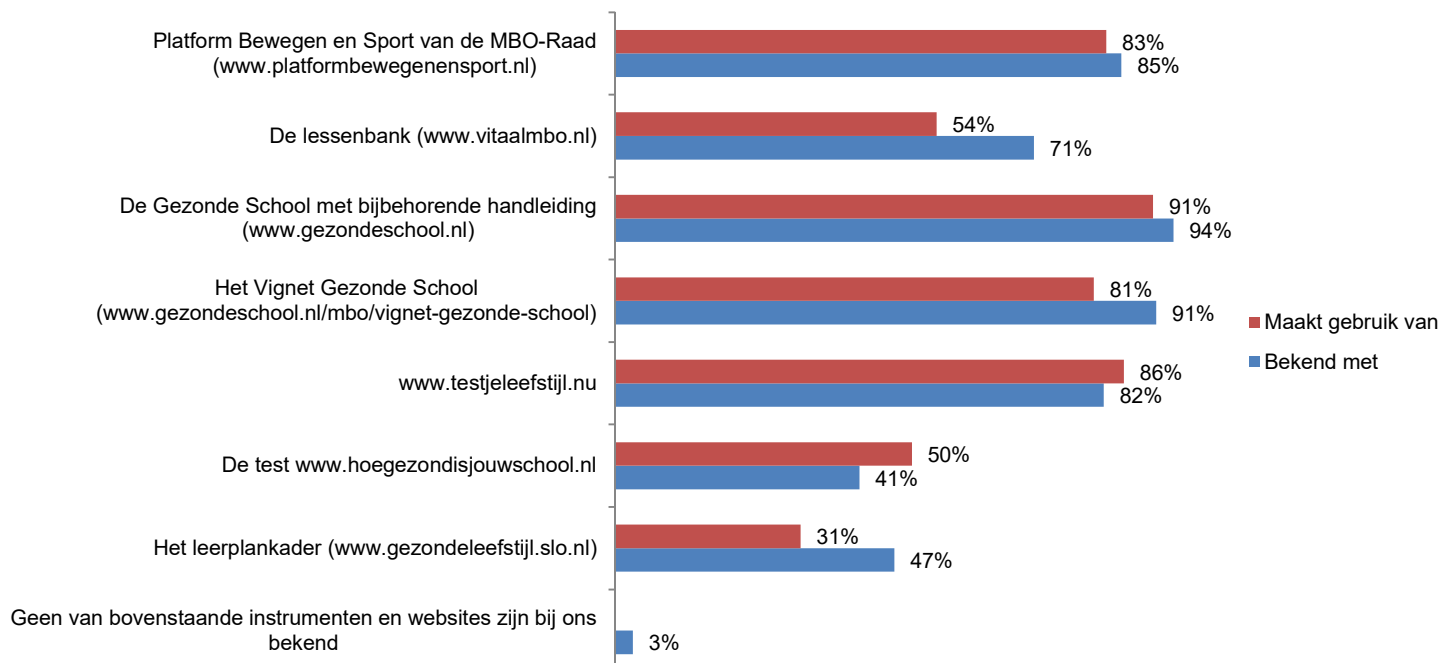
2.4 Bekendheid met en gebruik van instrumenten en websites

Er is een aantal instrumenten en websites beschikbaar die mbo-instellingen kunnen helpen bij hun beweeg-, sport- en gezondheidsbeleid. We hebben gevraagd in hoeverre deze instrumenten en websites bekend zijn bij de instellingen en of ze er gebruik van maken.

Over het algemeen blijkt de bekendheid en het gebruik van de websites/instrumenten groot: zie figuur 3. Meest bekend is *De Gezonde School met bijbehorende handleiding* (bij 94 procent van de respondenten bekend, 91% zegt er gebruik van te maken) en *Het Vignet Gezonde School* (bij 91 procent van de respondenten bekend, 81 procent zegt er gebruik van te maken). Van de respondenten geeft verder 85 procent aan dat zij *Het Platform Bewegen en Sport van de MBO Raad* kennen. 83% procent maakt ook daadwerkelijk gebruik van de informatie op de website. Ook de website www.testjeleefstijl.nl is bij veel respondenten bekend (86%) en wordt door veel respondenten gebruikt (82%). Minder bekend zijn en gebruikt worden de test *Hoe gezond is jouw school?*, het *leerplankader* en de *lessenbank*. Niet meer dan drie procent van de respondenten kent geen enkele van de beschikbare websites of instrumenten. In 2014 was dit nog 11 procent.

Noot 4 Deze vraag werd door 30 respondenten beantwoord. De andere respondenten konden hier geen goede inschatting van maken.

Figuur 3 Bekendheid met en gebruik van instrumenten en websites (n=34)

2.5 Aantal uitgegeven themacertificaten van het Vignet Gezonde School

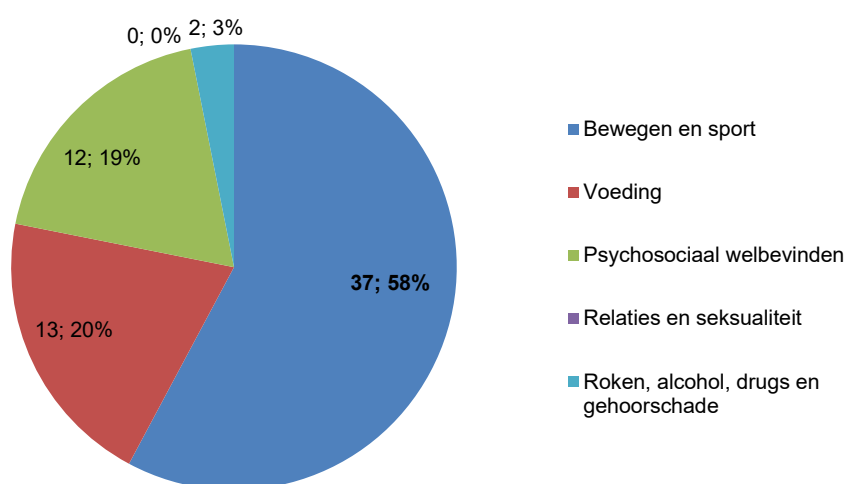
In de Onderwijsagenda SBGL staat als doelstelling benoemd dat in 2016 35 procent van de mbo-scholen in Nederland een beschreven Gezonde School-beleid heeft. Dat doel is geoperationaliseerd in het streven om in 2016 minimaal 200 themacertificaten van het vignet Gezonde School uitgereikt te hebben. Themacertificaten worden aangevraagd voor één locatie en voor één thema.

Figuur 4 bevat de aantallen uitgegeven themacertificaten van het Vignet Gezonde School. De gegevens zijn afkomstig van de website <https://vignetgezondeschool.nl/zoektool> (geraadpleegd op 31-8-2016)⁵. In totaal werden er 56 themacertificaten uitgegeven aan 21 verschillende mbo-instellingen. Dit is 9,7% van alle mbo-locaties en loopt daarmee gelijk aan de ontwikkelingen in het PO en VO. De meeste mbo-instellingen hebben één themacertificaat verkregen, maar er zijn er ook met meerdere themacertificaten, met een maximum van 12 themacertificaten voor één mbo. Het themacertificaat *Bewegen en sport* wordt het vaakst uitgegeven (37 themacertificaten, 58% van het totaal aan themacertificaten), op ruime afstand gevolgd door themacertificaten voor *Voeding* (13 themacertificaten, 20%) en *Psychosociaal welbevinden* (12 themacertificaten, 19%). Themacertificaten voor *Relaties en seksualiteit* en *Roken, alcohol, drugs en gehoorschade* worden (vrijwel) niet uitgegeven. Deze thema's staan kennelijk (nog) minder in de belangstelling.

Noot 5 Bij de voorgaande meting waren de aantallen uitgegeven themacertificaten niet afkomstig van deze website, maar werden zij in de enquête aan de respondenten gevraagd. Hierdoor kunnen we de huidige resultaten niet vergelijken met de resultaten van de voorgaande meting.

We merken op dat het niet hebben van een themacertificaat niet hoeft te betekenen dat mbo-instellingen geen stappen hebben gemaakt op het gebied van een gezonde leefstijl. Uit ons onderzoek blijkt namelijk dat ook instellingen die geen themacertificaat/ themacertificaten hebben, vaak wel degelijk bezig zijn met één of meerdere gezondheidsthema's: zie paragraaf 2.1 tot en met 2.4 en ook hoofdstuk 3. Kennelijk zijn er relatief echter maar weinig locaties van mbo-instellingen die overgaan tot het aanvragen van een themacertificaat: hetzij omdat ze niet aan alle voorwaarden voldoen, hetzij omdat zij er niet de moeite voor nemen.

Figuur 4 Aantallen en percentages uitgegeven themacertificaten

3 Huidig aanbod

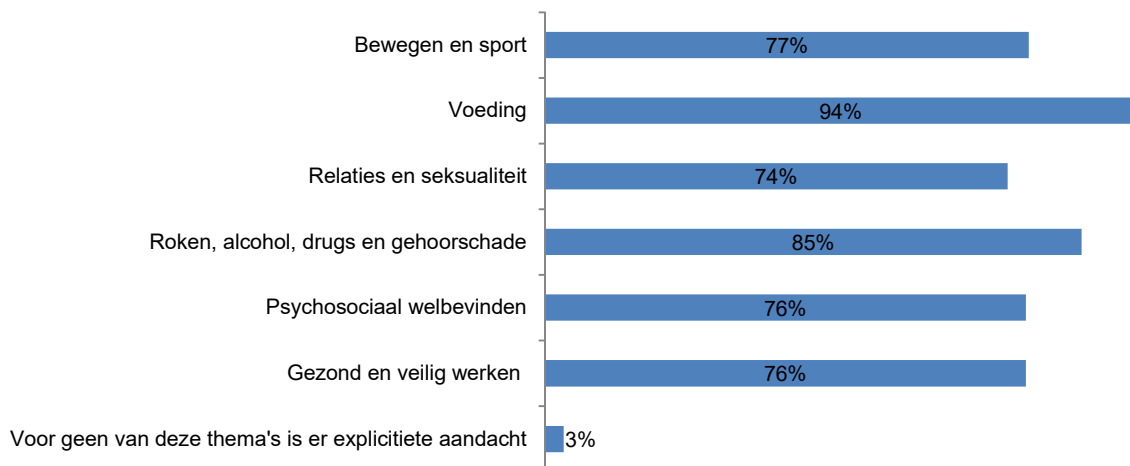
Beleidsmatige aandacht voor de gezondheidsthema's binnen de mbo's is vaak een belangrijke voorwaarde, maar uiteindelijk gaat het er natuurlijk vooral om in hoeverre dit ook leidt tot daadwerkelijk aanbod in de praktijk. In hoeverre worden studenten in aanraking gebracht met de verschillende gezondheidsthema's?

3.1 Expliciete aandacht voor gezondheidsthema's in lessen

In de enquête vroegen we mbo-instellingen aan te geven aan welke thema's zij expliciet aandacht besteden in één of meer lessen: zie figuur 5. Binnen vrijwel alle mbo-instellingen wordt er in lesverband aandacht besteed aan een of meer gezondheidsthema's. Er is met name veel aandacht voor *Voeding* (94% heeft een lesaanbod op dit gebied, tegen 77% in 2014) en *Roken, alcohol, drugs en gehoorschade* (85%, tegen 70% in 2014). De andere gezondheidsthema's komen bij ongeveer driekwart van de mbo-instellingen terug in de lessen. Nieuw thema in de enquête van 2016 was de mate waarin mbo-instellingen binnen de lessen aandacht geven aan het bevorderen van het aanleren van gezond en veilig werken door studenten. Ook dit is een thema dat bij driekwart van de mbo's in de lessen aan bod komt.

Ten opzichte van 2014 is er op de meeste thema's sprake van een stijging. Alleen bij het thema *Bewegen en sport* is er een daling zichtbaar: waar 91% van de mbo-instellingen in 2014 nog iets bood op dit gebied is dat nu no 77 procent. Dit lijkt te komen doordat dit thema de afgelopen jaren bij zeven mbo's (19% van de responsgroep) is wegbezuinigd, zo blijkt uit de telefonische interviews en de open antwoorden in de enquête. Enkele citaten in dit verband: *"Ik was coördinator van bewegen en sport, maar deze functie is samen met het beweeg- en sportaanbod wegbezuinigd."* En: *"Er zijn geen uren meer voor bewegen en sport. Vorig jaar hadden de niveau 3 en 4 klassen nog wel gym. Vanaf dit jaar besteden zij echter meer tijd aan andere vakken en hierdoor is er geen ruimte meer voor gym."* Daarnaast geven enkele respondenten aan dat bewegen en sport wordt gezien als eigen verantwoordelijkheid van studenten: *"Wij richten ons voornamelijk op opleiden en we zijn van mening dat bewegen en sport op deze leeftijd een eigen verantwoordelijkheid is"*.

Figuur 5 Expliciete aandacht voor gezondheidsthema's in lessen (n=34)⁶

Hieronder geven we per thema een samenvatting van de antwoorden op de vraag wat het aanbod behelst. Alle onderstaande resultaten zijn vergelijkbaar met de vorige meting.

Bewegen en sport

Respondenten geven aan dat er expliciete aandacht voor *Bewegen en sport* is tijdens sportlessen, sportdagen/evenementen en clinics. Ook wordt het programma *Sport op maat* genoemd en komt dit thema aan de orde tijdens de lessen Burgerschap.

Voeding

Het thema *Voeding* komt voornamelijk aan bod tijdens (Loopbaan- en) Burgerschapslessen, maar ook tijdens sport- en gezondheidslessen. Verder worden er workshops en clinics over voeding georganiseerd en wordt vaak het runnen van een gezonde kantine genoemd (zie hiervoor ook paragraaf 3.2).

Relaties en seksualiteit

Ook dit thema wordt vaak behandeld tijdens de lessen (Loopbaan- en) Burgerschap. Meer dan bij andere thema's wordt aangegeven dat externen (bijvoorbeeld GGD) worden uitgenodigd om aandacht te besteden aan dit thema.

Voorkomen van roken, alcohol- en gehoorschade

Ook dit thema wordt vaak behandeld tijdens de lessen (Loopbaan- en) Burgerschap. Een aantal mbo-instellingen geeft hierbij aan gebruik te maken van het lesmateriaal van het Trimbos. Ook Novadid Kentron wordt wel gevraagd om gastlessen te geven.

Noot 6 Het percentage behorende bij *Bewegen en sport* is gebaseerd op de antwoorden van 39 respondenten. Vijf respondenten gaven aan alleen zicht te hebben op stand van zaken met betrekking tot dit thema. De percentages bij de overige thema's zijn om deze reden gebaseerd op de antwoorden van 34 respondenten.

Bevorderen van psychosociale gezondheid

De mbo-instellingen geven aan dat dit thema aandacht krijgt bij (Loopbaan- en) Burgerschap en/of bij studie- en loopbaanbegeleiding (slb). Hiernaast is er vaak begeleiding voor degenen die het nodig hebben vanuit zorgteams, maatschappelijk werk en een mentoraat.

Bevorderen van het aanleren van gezond en veilig werken aan studenten

Naast de aandacht die dit thema in de lessen (Loopbaan- en) Burgerschap krijgt, worden ook genoemd: lessen over ARBO, ergonomie bij praktijkvakken en lessen over veiligheid en machinegebruik.

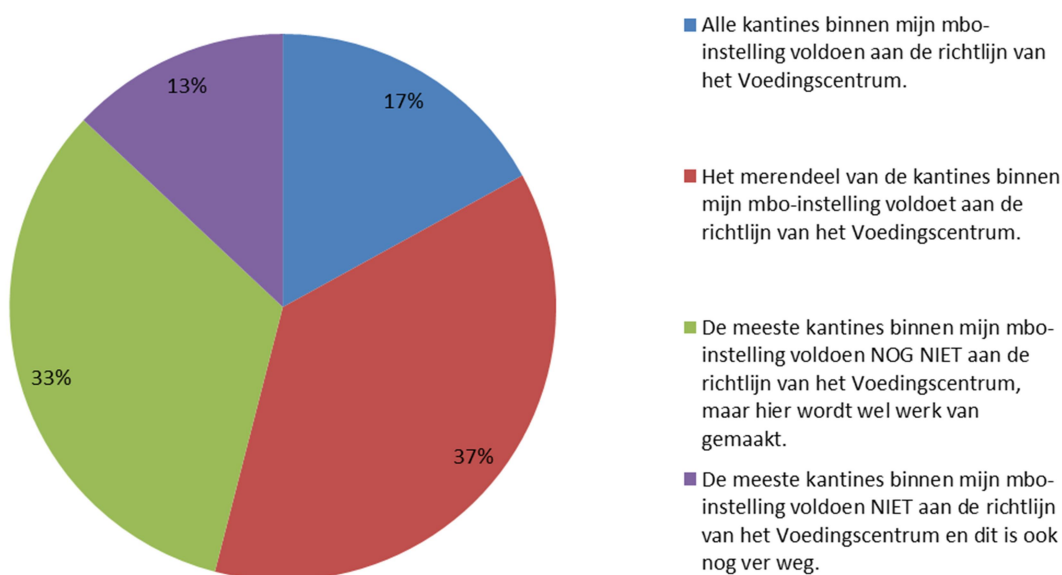
3.2 Mate van realisatie gezonde schoolkantines en rookvrije schoolterreinen

In welke mate bieden de schoolkantines een gezond voedingsaanbod en in hoeverre zijn de schoolpleinen van de mbo-instellingen rookvrij? Hieronder gaan we hier nader op in.

Gezonde schoolkantines

De meeste mbo-instellingen zijn goed op weg wat betreft gezonde voeding: zie figuur 6. Ruim de helft biedt (grotendeels) een gezond voedingsaanbod. 17% van de mbo-instellingen geeft aan dat alle en 37 procent dat de meeste van hun kantines voldoen aan de richtlijn van het Voedingscentrum. Het Voedingscentrum schrijft voor dat het aanbod voor minimaal 75% uit basisproducten (zoals fruit, volkoren broodjes, salades) moet bestaan en voor maximaal 25% uit niet-basisproducten (zoals snoep en snacks). Bij een derde is het nog niet zover, maar wordt hier wel aan gewerkt. Slechts 13 procent van de mbo's geeft aan dat de richtlijn van het Voedingscentrum nog ver weg is.

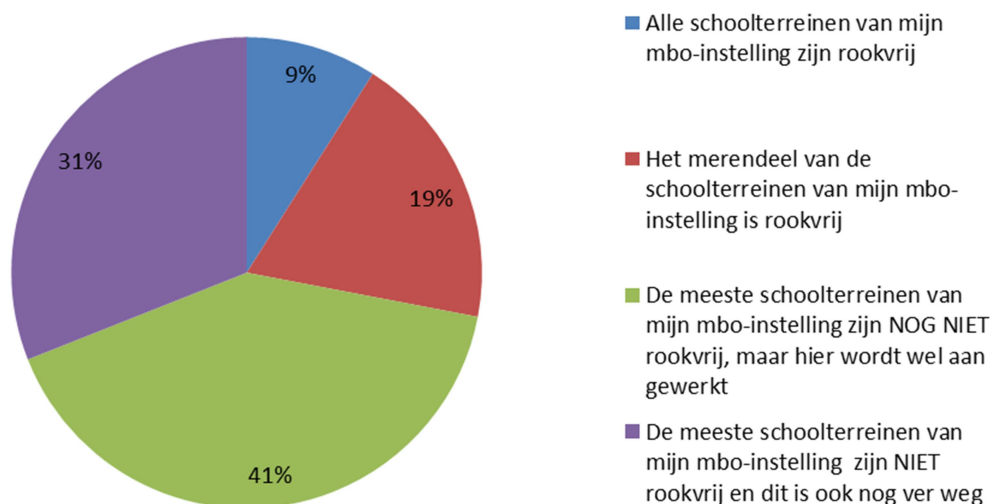
Figuur 6 Mate waarin mbo-instellingen gezonde schoolkantines hebben (n=30)

Rookvrije schoolpleinen

Ruim een kwart van de mbo-instellingen geeft aan dat alle (9%) of het merendeel (19%) van de schoolterreinen rookvrij zijn. Bij bijna driekwart van de mbo-instellingen zijn de meeste schoolterreinen niet rookvrij. Bij 41% wordt hier wel aan gewerkt, bij de resterende 31% is dit nog ver weg.

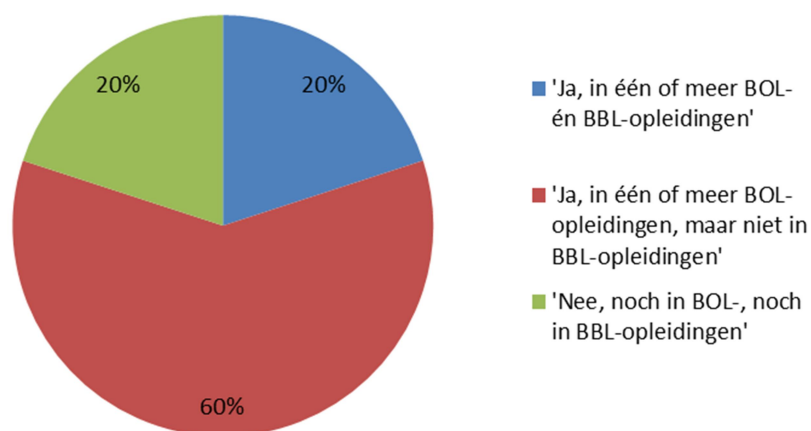
Figuur 7 Mate waarin mbo-instellingen rookvrije schoolterreinen hebben (n=32)

3.3 Beweeg- en sportaanbod

In 2016 heeft 80 procent van de mbo-instellingen in één of meerdere opleidingen sport- en beweegaanbod (deze 80% bestaat uit 60% alleen in BOL-opleidingen en 20% ook in BBL-opleidingen). Dit is een daling ten opzichte van de vorige meting, toen nog 91 procent van de mbo-instellingen dergelijk aanbod had (75% in BOL-opleidingen en 16% ook in BBL-opleidingen). 20 procent van de mbo-instellingen heeft dus geen enkel beweeg- en sportaanbod; in 2014 gold dit voor 9 procent van de mbo's. In paragraaf 3.1, waar dezelfde vraag op een iets andere manier is gesteld (met een vergelijkbare uitkomst) is reeds een verklaring gegeven voor deze daling: op een aantal mbo-instellingen (7 in de responsgroep) is bewegen en sport wegbezuinigd.

Figuur 8 Aanwezigheid beweeg- en sportaanbod (n=35)

In paragraaf 3.4 gaan we dieper in op het sport- en beweegaanbod binnen de BOL-opleidingen, met als kernvraag: welk deel van de BOL-studenten behaalt de vijfprocentnorm?

Ook met betrekking tot de BBL-opleidingen waren in de enquête vragen opgenomen over de vijfprocentnorm, maar het aantal mbo-instellingen met een beweeg- en sportaanbod voor BBL was te klein om hier conclusies aan te kunnen verbinden. Bovendien zou dit een vertekend beeld opleveren, doordat één instelling een extreem hoog percentage invulde. Om die reden worden de resultaten van BBL hierna niet verder gespecificeerd.

3.4 Welk deel van de BOL-studenten haalt de vijfprocentnorm?

Vijfprocentnorm

In de subsidieregeling vanuit het vorige beleidskader Sport Bewegen en Onderwijs, Masterplan Bewegen en Sport MBO, werd de vijfprocentnorm⁷ geïntroduceerd. Deze vijfprocentnorm fungeerde als prestatie-indicator om het sport- en beweegaanbod te kwantificeren en de ontwikkelingen te kunnen volgen. Nu is de vijfprocentnorm een richtlijn die wordt gebruikt om te monitoren hoeveel sport- en beweegaanbod er is.

Om te kunnen bepalen welk deel van de studenten de vijfprocentnorm haalt, vroegen we de mbo-instellingen om bij benadering per leerjaar aan te geven:

- hoeveel procent van de genoemde studenten de vijfprocentnorm haalt (≥ 40 uur per jaar);
- hoeveel procent van de genoemde studenten de vijfprocentnorm benadert (20-39 uur per jaar);
- hoeveel procent van de genoemde studenten de vijfprocentnorm duidelijk niet haalt (< 20 uur per jaar);
- van welk percentage van de genoemde studenten ze dit echt niet weten en ook niet kunnen achterhalen.

Noot 7 Het streven is dat elk leerjaar vijf procent van de contacttijd (onderwijstijd minus de BPV- cq. stagetijd) bestaat uit bewegen en sport. Dit komt neer op 1 klokuur bewegen per week, als de student niet op stage is. De norm geldt voor alle leerjaren en voor zowel BOL- als BBL-opleidingen.

In 2014 voldeed nog 28 procent van alle BOL-studenten (alle leerjaren tezamen) aan de vijfprocentnorm. In 2016 is dit percentage gedaald naar 23 procent. Het percentage BOL-studenten dat de norm bijna behaalt daalde ook, maar in mindere mate, namelijk van 16% naar 14%.

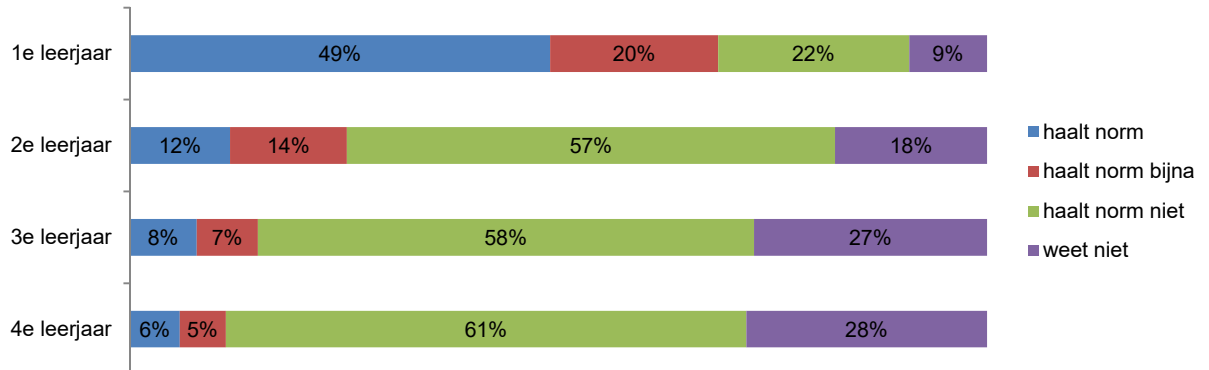
Een uitsplitsing van de resultaten over leerjaren is echter noodzakelijk voor een beter beeld, want net als in voorgaande jaren zijn de verschillen tussen de vier leerjaren groot.

In vergelijking met 2014 is het aantal eerstejaars BOL-studenten dat de vijfprocentnorm haalt iets gestegen (van 42% naar 49%). Dit percentage is wat betreft de tweede- en derdejaars studenten afgenomen (van 18% naar 12%, respectievelijk van 10% naar 6%). In het vierde jaar is het percentage gelijk gebleven (6%).

Nog eens 20 procent van de eerstejaars BOL-studenten en 14 procent van de tweedejaars BOL-studenten behaalt de norm bijna. Dat betekent dat zij tussen de 20 en 39 sporturen op jaarbasis krijgen.

Een deel van de respondenten (van 9% in het eerste leerjaar tot 28% in het vierde leerjaar) geeft aan geen inzicht te hebben in het al dan niet behalen van de vijfprocentnorm. Vooral het inzicht in het sport- en beweegaanbod voor het 3^e en vooral het 4^e leerjaar ontbreekt vaak.

Figuur 9 Beweeg- en sportaanbod in BOL-opleidingen, uitgesplitst naar leerjaar (n=28)

Verankering op beleidsniveau en behalen vijfprocentnorm

Er lijkt nog steeds een positief verband te bestaan tussen het centraal en/of decentraal verankeren van het beleidsthema bewegen en sport en behalen van de vijfprocentnorm. Mbo-instellingen die het beweeg- en sport hebben verankerd in hun beleid behalen de vijfprocentnorm vaker dan mbo-instellingen die bewegen en sport niet hebben verankerd. Als voorbeeld noemen we de percentages voor het 1^e leerjaar (het belangrijkste jaar, omdat hierin het vaakst bewegen en sport wordt aangeboden): van de mbo-instellingen die bewegen en sport hebben verankerd op beleidsniveau, behaalt 68 procent de vijfprocentnorm, tegenover 25 procent van de mbo-instellingen die dit niet hebben verankerd op beleidsniveau.

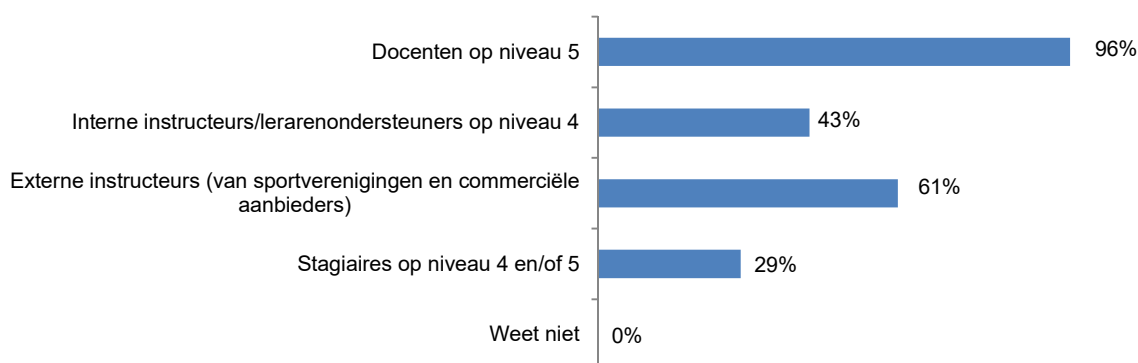
4 Randvoorwaarden

De vragen over aanwezige randvoorwaarden en samenwerkingspartners zijn grotendeels gericht op het beweeg- en sportaanbod. De reden is dat randvoorwaarden bij de overige gezondheidsthema's niet of minder van toepassing zijn. We gaan in op het kader, de accommodaties en het budget en tot slot hebben we gevraagd naar de samenwerkingspartners op het gebied van bewegen en sport.

4.1 Kader voor bewegen en sport

Het beweeg- en sportaanbod wordt op bijna alle mbo-instellingen (96%) verzorgd door docent(en) op niveau 5. Daarna volgen de externe instructeurs, die bij 61 procent van de instellingen (mede) het aanbod verzorgen. Bij 43 procent van de mbo-instellingen zijn interne instructeurs/lerarenondersteuners (niveau 4) actief om te voorzien in het beweeg- en sportaanbod. Opvallend is dat dit percentage ten opzichte van de vorige meting flink is gestegen (was 15%). Tot slot zijn bij bijna een derde van de mbo-instellingen stagiaires op niveau 4 en/of 5 actief. Dit percentage is ten opzichte van de vorige meting gedaald (was 40%). De overige percentages zijn min of meer gelijk gebleven.

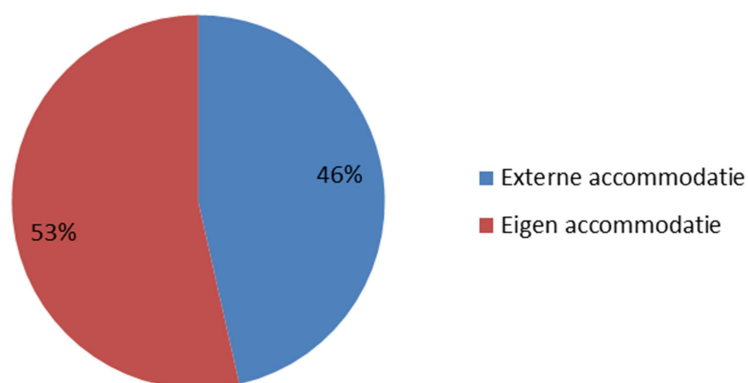
Figuur 10 Wie verzorgt/verzorgen het beweeg- en sportaanbod op de mbo-instellingen? (n=28)

Externe versus eigen accommodaties voor bewegen en sport

Wat betreft accommodaties heeft zich ten opzichte van vorige metingen een verschuiving voorgedaan. In de eerdere meetjaren bleek dat het merendeel van het sport- en beweegaanbod plaatsvond in accommodaties die eigendom zijn of beheerd worden door de gemeente, sportverenigingen of commerciële partijen. In 2016 is dit niet meer geval en vinden de meeste beweeg- en sportactiviteiten plaats in accommodaties van de mbo-instellingen zelf. Het percentage instellingen dat gebruik maakt van eigen sportaccommodaties is ten opzichte van de vorige meting gestegen van 43 procent naar 53 procent. Mogelijk komt dit doordat er in de lessen minder aandacht gegeven wordt aan *Bewegen en sport* en er dus minder behoefte is aan accommodaties hiervoor.

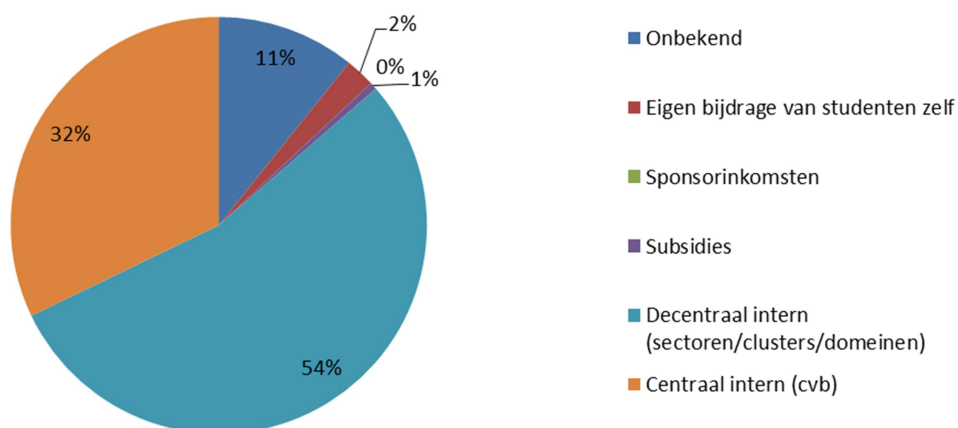
Figuur 11 Beweeg- en sportaanbod in externe versus eigen accommodaties (n=28)

4.2 Financiering beweeg- en sportaanbod

Op het gebied van financiering zijn er nauwelijks verschuivingen waarneembaar. Net als in 2014 worden de kosten voor beweeg- en sportlessen en -activiteiten in 2016 vooral decentraal intern (vanuit de budgetten voor sectoren, clusters en/of domeinen) gefinancierd (54 procent in 2014 en 2016) en in mindere mate ook centraal intern (door cvb: 32% in 2014 en 2016). Financiering vanuit subsidies is verder teruggelopen, namelijk van 3 procent in 2014 naar 1 procent in 2016. Tot slot zijn de eigen bijdrage van studenten en de financiering uit onbekende hoek nagenoeg ongewijzigd.

Figuur 12 Financiering beweeg- en sportaanbod (n=28)

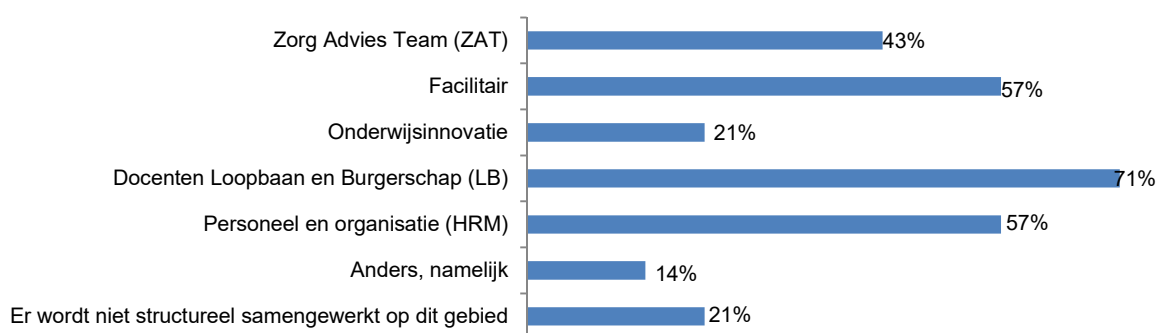
4.3 Samenwerking

Vanaf 2014 is in de monitor de vraag gesteld met welke externe partijen structureel wordt samengewerkt op het gebied van bewegen, sport en gezonde leefstijl. In de monitor van 2016 is hier een vraag over interne samenwerking aan toegevoegd.

Samenwerking intern

Bij 79 procent van de mbo-instellingen zijn bij het stimuleren van de activiteiten op het gebied van bewegen, sport en een gezonde leefstijl meerdere interne partijen betrokken. Er is op dit gebied vooral samenwerking met docenten Loopbaan en Burgerschap (71%), de Facilitaire afdeling en Personeel en organisatie (beide 57%). Ook vindt samenwerking plaats met de Zorg Advies Teams (43%) en met de Onderwijsinnovatie (21%). In de categorie 'anders' worden genoemd: OR, marketing/communicatie, centraal bestuur en eigen bedrijfsonderdelen die bewegen en sport stimuleren en coördineren voor studenten.

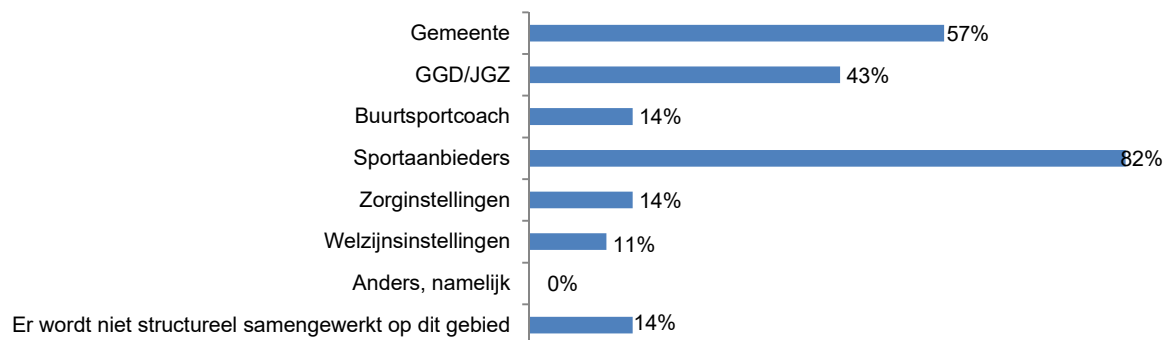
Figuur 13 Samenwerkingspartners intern (n=28)

Samenwerking extern

Maar liefst 86 procent van de mbo-instellingen zoekt tevens samenwerking met externe partijen op het vlak van bewegen, sport en gezonde leefstijl: zie figuur 14. Net als in 2014 uit de aandacht voor en de nadruk op een gezonde leefstijl zich in de diversiteit van de samenwerkingspartners. Nog steeds vindt externe samenwerking met name plaats met sportaanbieders (was 78%, is nu 82%) en de gemeente (was 53%, is nu 57%). Maar er wordt ook samengewerkt met buurtsportcoaches, zorginstellingen en welzijnsinstellingen. Opvallend is dat de samenwerking met GGD/JGZ ten opzichte van de vorige meting bijna is verdubbeld, namelijk van 23 procent naar 43 procent. 14 procent van de instellingen werkt op het gebied van bewegen, sport en een gezonde leefstijl niet samen met externe samenwerkingspartners.

Figuur 14 Samenwerkingspartners extern (n=28)

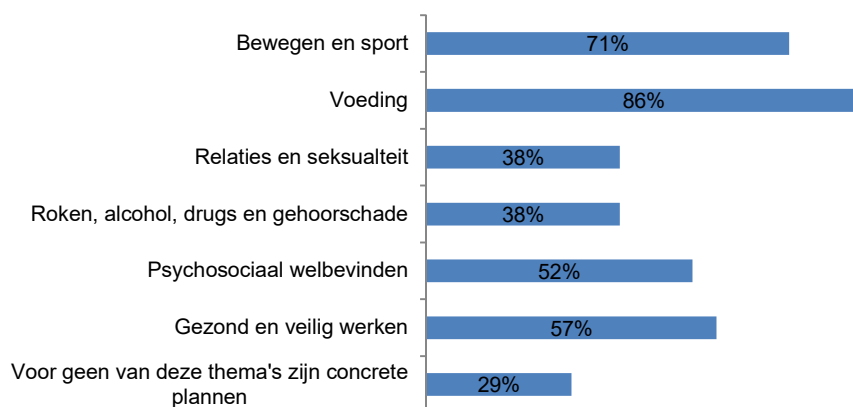
5 Plannen en behoefte aan expertise en ondersteuning

In hoeverre zijn de mbo-instellingen voornemens om in de nabije toekomst meer te gaan doen rond de verschillende gezondheidsthema's? En waarom wel of niet? Zie hier de vragen die in dit hoofdstuk centraal staan.

5.1 Concrete plannen

Mbo-instellingen hebben in 2016, ten opzichte van de vorige meting, weer meer plannen op de gezondheidsthema's. Dit geldt voor alle thema's. Het vaakst zijn er plannen op het gebied van *Voeding* (86%, was 73%), gevolgd door *Bewegen en sport* (71%, was 66%). Hiernaast geeft meer dan de helft van de instellingen aan dat zij plannen hebben op het gebied van *Gezond en veilig werken* (57%)⁸ en *Psychosociaal welbevinden* (52%, was 32%). 38% geeft aan dat er concrete plannen zijn op de thema's *Roken, alcohol, drugs en gehoorschade* (was 20%) en *Relaties en seksualiteit* (was 18%).

Figuur 15 Concrete plannen (n=32)

Wat behelzen die plannen? Hieronder benoemen we de meest opvallende en meest genoemde plannen per thema. De resultaten zijn grotendeels vergelijkbaar met die van de vorige meting.

Bewegen en sport

Twee derde van de mbo-instellingen geeft aan meer beweeg- en sportlessen aan te gaan bieden het komende jaar. De instellingen geven met name aan dat zij het aanbod willen uitbreiden voor hogere jaars (BOL)-studenten. Een vijfde van de instellingen noemt een betere borging en uitvoering van de sportlessen volgens de vijfprocentnorm. Eén instelling geeft aan dat er plannen

Noot 8 Dit thema is eerder niet gevraagd, er is dus geen vergelijking mogelijk.

zijn om te gaan werken met een leerlingvolgsysteem, waarmee studenten op persoonlijk gebied beter gevolgd en gecoacht kunnen worden.

Voeding

Net als bij de vorige meting wordt het realiseren van gezond(er) voedselaanbod in de kantines het vaakst genoemd, namelijk door bijna twee derde van de mbo-instellingen. Ruim één derde van de mbo-instellingen geeft aan dat er plannen zijn om hier (meer) aandacht aan te besteden in de lessen, bijvoorbeeld door het te integreren met de lessen Loopbaan en Burgerschap. Het aanvragen van een themacertificaat *Voeding* wordt ook genoemd door enkele respondenten. Eén instelling geeft aan dat Voeding wordt opgenomen in het beleidsdocument propere en veilige school.

Relaties en seksualiteit

Dit thema wordt verder ontwikkeld en krijgt meer ruimte in theoretische lessen. Genoemd zijn de lessen Veilig/vitaal werken, Burgerschap en Leefstijl. Twee mbo-instellingen noemen dat zij het themacertificaat willen gaan behalen. Eén instelling geeft aan de komende tijd in te gaan zetten op homo- en transgenderacceptatie. Een andere instelling geeft aan dit thema op te gaan nemen in het beleidsdocument.

Voorkomen van roken, alcohol- en drugsgebruik en gehoorschade

Verschillende mbo's willen aan dit thema meer aandacht besteden in de lessen Burgerschap of tijdens mentorcontacten. Verder worden genoemd: het realiseren van rookvrije schoolterreinen, het behalen van het themacertificaat, meer aandacht via ZAT, opnemen in beleidsdocument en training van docenten op herkenning van signalen.

Bevorderen van de psychosociale gezondheid

Ruim een derde van de mbo-instellingen die plannen heeft met dit thema geeft aan dat zij het themacertificaat wil behalen. De andere noemen het uitbreiden van de begeleiding en facilitering vanuit ZAT, het aanbieden van stressreductietrainingen, via lessen Vitale medewerker en via Iriszorg Testjeleefstijl. Eén instelling geeft aan het thema meer structurele aandacht te willen gaan geven en hierbij ook de link te willen leggen met een rookvrij schoolterrein.

Bevorderen van het aanleren van gezond en veilig werken aan studenten

De plannen die genoemd zijn op het gebied van het bevorderen van het aanleren van gezond en veilig werken aan studenten zijn heel divers. Instellingen noemen dat zij het opnemen in de lessen (onder andere lessen loopbaanbegeleiding (LOB), lessen ergonomie). Bij enkele instellingen betreft dit thema een keuzeonderdeel. Verder wordt door middel van gedragsregels, duurzame technieken, afvalscheiding, beleidsdocumenten, social media en clinics aandacht gegeven aan dit thema.

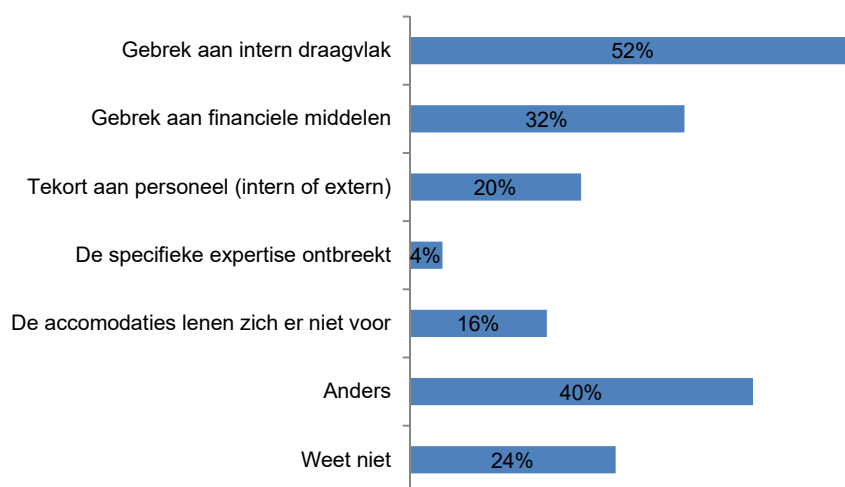
5.2 Waarom geen concrete plannen?

29 procent van de mbo-instellingen geeft aan *geen* concrete plannen te hebben om meer te gaan doen op een of meer van de gezondheidsthema's. Uit de vorige meting kwamen als hoofdredenen naar voren: gebrek aan intern draagvlak en gebrek aan financiën (beide in gelijke mate genoemd). In de huidige meting zien we dat het ontbreken van plannen vooral te maken heeft met het ontbreken aan draagvlak (52%). Het ontbreken van financiële middelen speelt ook een rol, maar in mindere mate (genoemd door 32% van de mbo-instellingen). Bij een vijfde van de instellingen zijn personeelstekorten debet aan het ontbreken van concrete plannen. Bij de vorige meting werd dit in mindere mate genoemd. Uit de antwoorden die in de categorie 'anders' gegeven werden blijkt verder dat concrete plannen vaak ontbreken, omdat andere dingen prioriteit hebben en dat het niet mogelijk is om alles tegelijkertijd aan te pakken ("*We doen het stap voor stap*").

Vaak is sprake van een combinatie van factoren, zoals een respondent als volgt aangeeft:

"Onze school is nu twee jaar bezig om het thema gezonde school te inventariseren, inhoudelijk en beleidsmatig te formuleren. Draagvlak ontwikkelen is gezien de gewone werkdruk een moeizame zaak. Sympathie, betrokkenheid en gunning is wel sterk aanwezig. Voor uitvoering van onderdelen ontbreken helaas nog menskracht en financiële middelen."

Figuur 16 Redenen om niet meer te gaan doen (geen concrete plannen; n=25)

5.3 Behoefte aan expertise en instrumenten

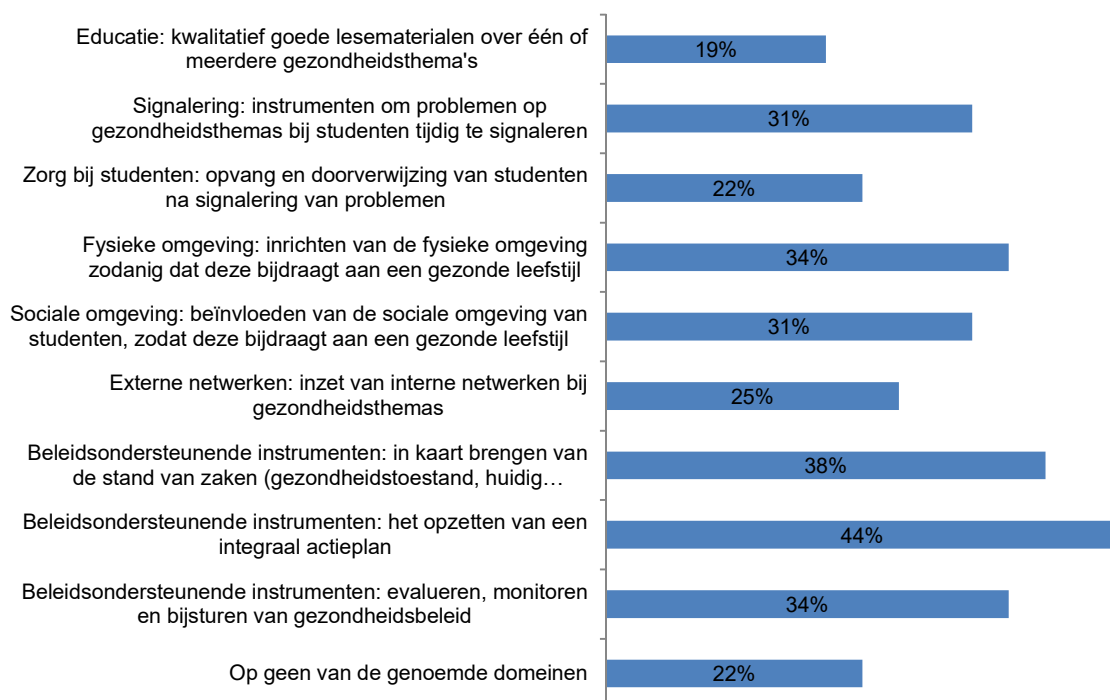
Er zijn verschillende domeinen waarop een instelling activiteiten kan ontplooiën om de gezondheid van studenten te bevorderen: educatie, signalering, omgeving en beleid. We hebben de instellingen gevraagd om aan te geven op welke domeinen zij behoefte hebben aan expertise en/of instrumenten.

In figuur 17 is te zien dat 22 procent van de mbo-instellingen geen behoefte heeft aan de genoemde expertise of instrumenten op de drie domeinen. Dit percentage is vergelijkbaar met vorig jaar. De rest van de instellingen benoemt relatief vaak dat zij behoefte hebben aan

beleidsondersteunende instrumenten. Beleidsondersteunende instrumenten op het gebied van het opzetten van een integraal actieplan worden het vaakst genoemd (44%), gevolgd door beleidsondersteunende instrumenten voor het in kaart brengen van de stand van zaken (38%) en beleidsondersteunende instrumenten voor het evalueren, monitoren en bijsturen van gezondheidsbeleid (34%). Hiernaast geeft ongeveer een derde van de mbo-instellingen aan dat zij behoefte hebben aan ondersteuning bij de inrichting van de fysieke omgeving (34%), aan instrumenten om problemen op gezondheidsthema's bij studenten tijdig te signaleren (31%) en aan ondersteuning bij het beïnvloeden van de sociale omgeving van studenten (31%). De overige ondersteuningsmogelijkheden worden in mindere mate genoemd.

Bij de vorige meting was ook relatief veel behoefte aan de drie zojuist genoemde vormen beleidsondersteunende instrumenten. Hiernaast was destijds ook veel behoefte aan ondersteuning bij de inrichting van de fysieke omgeving. Dit werd door 45% van de respondenten aangegeven. Dit percentage is nu gedaald naar 34%. Een ander percentage waar we een flinke daling op zien is educatie. Bij de vorige meting gaf 36% aan hier behoefte aan te hebben. Nu is dat 19%.

Figuur 17 Behoefte aan ondersteuning (n=32)

6 Gezonde leefstijl van medewerkers

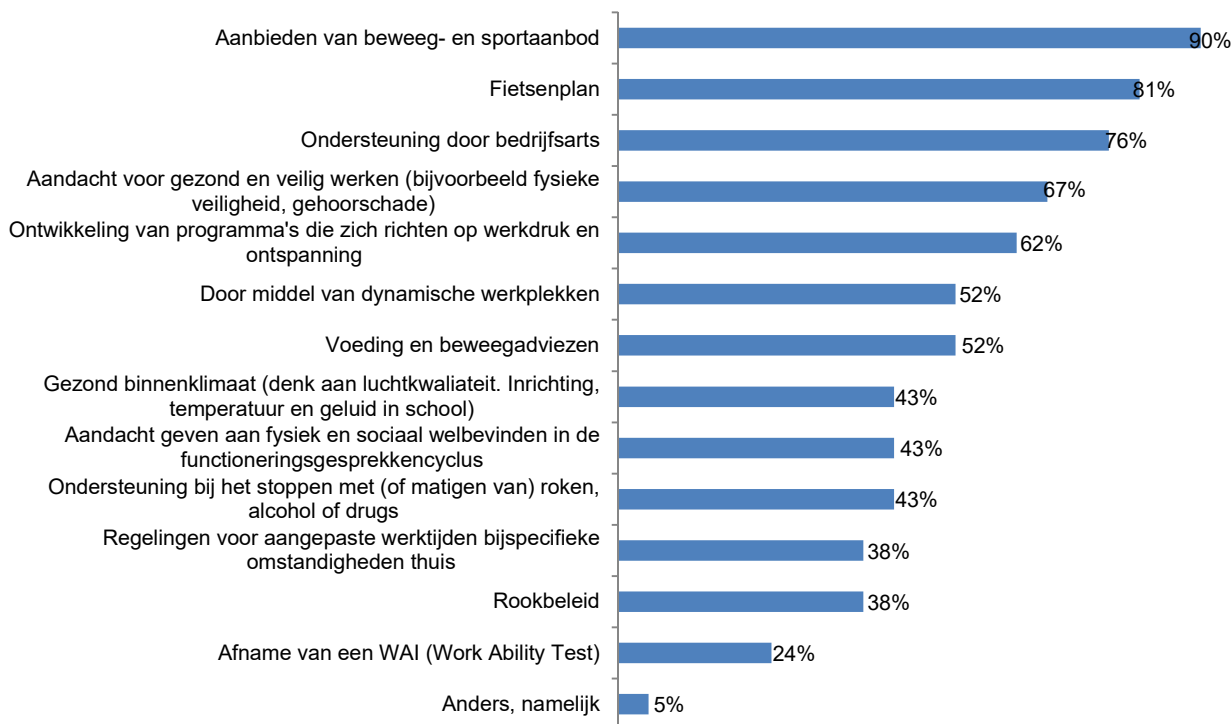
In de monitor van 2016 is voor het eerst gevraagd naar activiteiten en plannen om een gezonde leefstijl van medewerkers te bevorderen. In dit hoofdstuk presenteren we de resultaten.

6.1 Bevordering van een gezonde leefstijl van medewerkers

Twee derde van de mbo-instellingen geeft aan dat er binnen hun mbo-instelling aandacht is voor een gezonde leefstijl van medewerkers (21 van de 32 respondenten). Aan deze mbo-instellingen is gevraagd op welke wijze een gezonde leefstijl van medewerkers binnen hun instelling wordt bevorderd.

Uit onderstaande figuur blijkt dat vrijwel alle instellingen die aandacht geven aan een gezonde leefstijl van medewerkers dit doen door het aanbieden van beweeg- en sportaanbod (91%). Hiernaast hebben veel instellingen een fietsenplan (81%) of bieden zij ondersteuning door een bedrijfsarts (76%). Bij twee derde is verder aandacht voor gezond en veilig werken (bijvoorbeeld door fysieke veiligheid, gehoorschade) (67%) en bij 62% worden programma's ontwikkeld die zich richten op de werkdruk en ontspanning. Dynamische werkplekken en voeding- en beweegaanbod zijn beide door 52 procent van de respondenten genoemd. De overige onderdelen zijn alle door minder dan de helft van de respondenten genoemd. In de categorie 'anders' zijn tot slot door één respondent ontwikkelprogramma's in het kader van de ontwikkeling van de medewerker in zijn werk/persoon genoemd.

Figuur 18 Wijze waarop gezonde leefstijl van medewerkers wordt bevorderd (n=21)

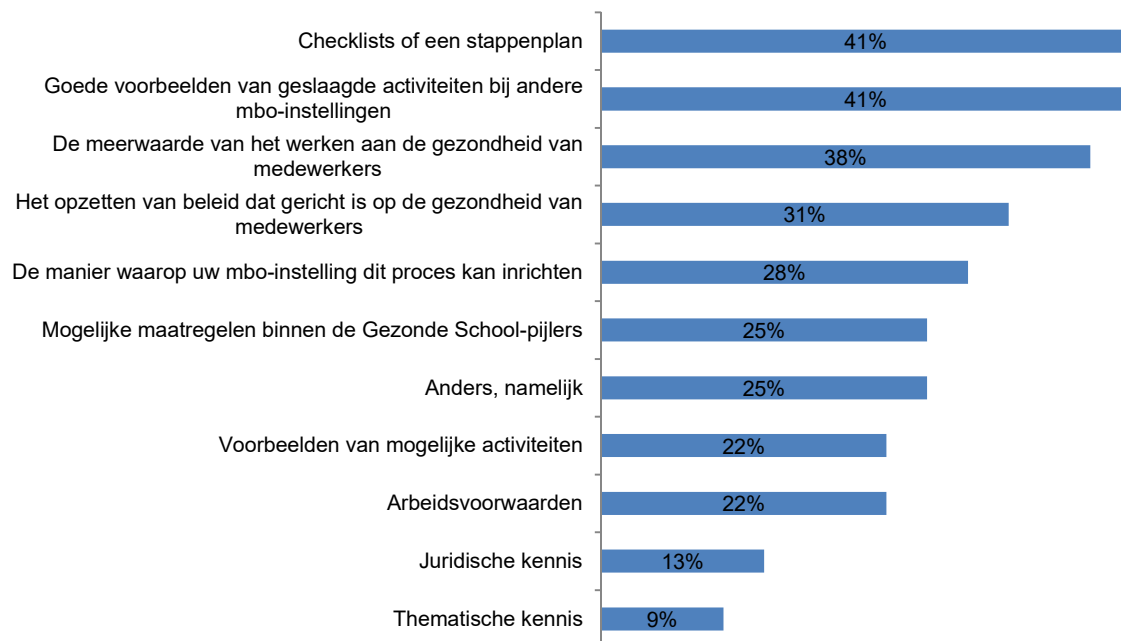
6.2 Plannen

Iets meer dan driekwart van de ondervraagde mbo-instellingen heeft plannen op het gebied van het bevorderen van een gezonde leefstijl van medewerkers. Vaak hebben de plannen betrekking op een duurzame inzetbaarheid van de medewerkers. Genoemd zijn: beweeg- en sportaanbod, roken, ontspanning, ergonomische werkplekken, mental coaching, anti-zit-interventies. Ook geven mbo-instellingen aan plannen te hebben om het bevorderen van een gezonde leefstijl van medewerkers op te nemen in beleidsdocumenten en in HR-beleid.

6.3 Ondersteuningswensen en -behoeften

We vroegen de mbo-instellingen tenslotte aan welke informatie zij behoefte hebben bij het aan de slag gaan met een Gezonde School-aanpak die gericht is op het bevorderen van de gezondheid van medewerkers. Uit figuur 19 blijkt dat in dit verband het vaakst een checklist of een stappenplan, goede voorbeelden van geslaagde activiteiten bij andere mbo-instellingen zijn genoemd en de meerwaarde van het werken aan de gezondheid van medewerkers zijn genoemd (alle drie door ongeveer een vijfde van de respondenten). In de categorie 'anders' werden genoemd: behoefte aan informatie over motivatie- en roostertechnische problemen, informatie over het opnemen binnen intake-, secundaire arbeidsvoorwaarden- en voortgangsgesprekken en informatie over hoe je ook mensen met overgewicht en een slechte conditie aan het sporten kunt krijgen.

Figuur 19 Ondersteuningswensen en -behoeften (n=32)

7 Conclusies en aanbevelingen

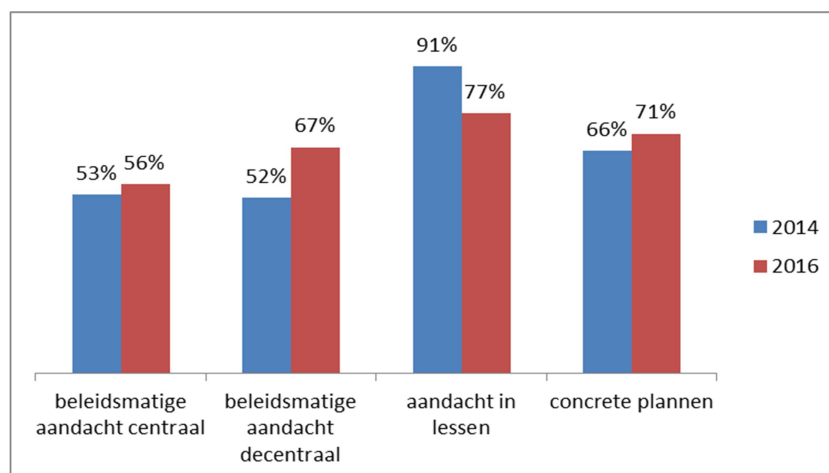
In zijn algemeenheid blijkt dat er binnen het mbo steeds meer aandacht komt voor een gezonde leefstijl. Dit zien we terug op zowel visie- en beleidsniveau, in het lessenaanbod, als in de plannen voor toekomst. Wat vooral opvalt is dat de SBGL-thema's (Sport, Bewegen en Gezond Leefstijl) in 2016 beduidend vaker zijn opgenomen in de OER en/of studiegidsen van opleidingen dan in 2014 (83% in 2016 tegen 58% in 2014).

In zijn algemeenheid komt er dus steeds meer aandacht voor een gezonde leefstijl in het mbo, maar er zijn hierin wel grote verschillen tussen de verschillende gezondheidsthema's. Meest opvallend resultaat is dat het thema *Bewegen en sport* wat minder aandacht krijgt in lesverband dan voorheen, maar dat de aandacht voor de overige gezondheidsthema's juist is toegenomen. Met andere woorden: het thema Gezonde Leefstijl heeft een bredere invulling gekregen. Dit is in lijn met de koers van de onderwijsagenda SBGL.

In deze paragraaf gaan we verder kort in op de belangrijkste ontwikkelingen binnen het mbo op de vijf gezondheidsthema's, te weten: bewegen en sport; voeding; relaties en seksualiteit; voorkomen van roken, alcohol- en drugsgebruik en gehoorschade; en bevorderen van psychosociale gezondheid. Daarbij vergelijken we voor ieder thema de meetresultaten van 2016 met die van 2014 en geven we weer welk deel van de mbo-instellingen:

- het thema centraal heeft verankerd in het cvb-beleid;
- het thema decentraal heeft verankerd in beleid van sectoren, clusters en/of domeinen;
- aandacht heeft voor het thema in lesverband;
- concrete plannen heeft om meer te gaan doen rond het thema.

Bewegen en sport

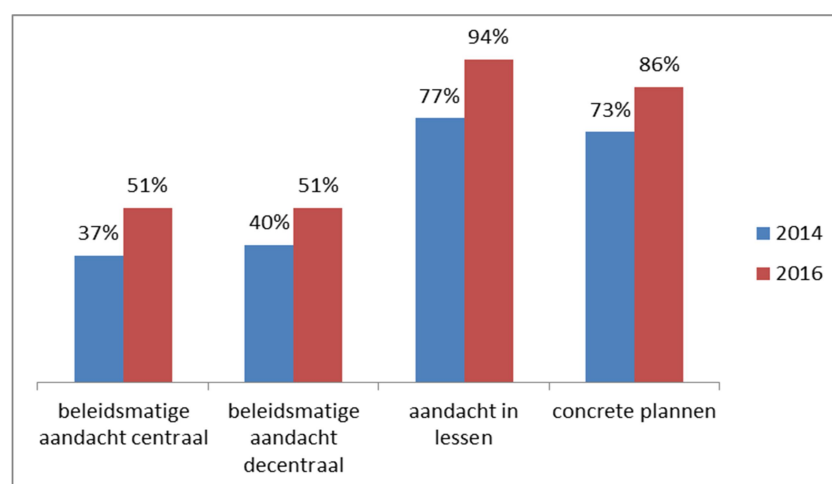

De afgelopen tien jaar is een goede voedingsbodem gecreëerd voor structurele aandacht voor bewegen en sport in het mbo. De beleidsmatige aandacht is ook in 2016 verder toegenomen en weer meer mbo-instellingen hebben plannen op dit gebied. Daar staat tegenover dat het

daadwerkelijke lesaanbod (licht) is gedaald, doordat verschillende mbo's (19%) vanwege bezuinigingen bewegen en sport hebben geschrapt. Het gevolg is dat in 2016 naar schatting 23 procent van alle BOL-studenten aan de vijfprocentnorm voldoet, waar dat in 2014 nog 28 procent was. Nog eens 14 procent van alle BOL-studenten behaalt de norm in 2016 bijna (tegen 16% in 2014). Daarmee lijkt een einde gekomen aan de gestage groei van bewegen en sport in het mbo in de afgelopen tien jaar.

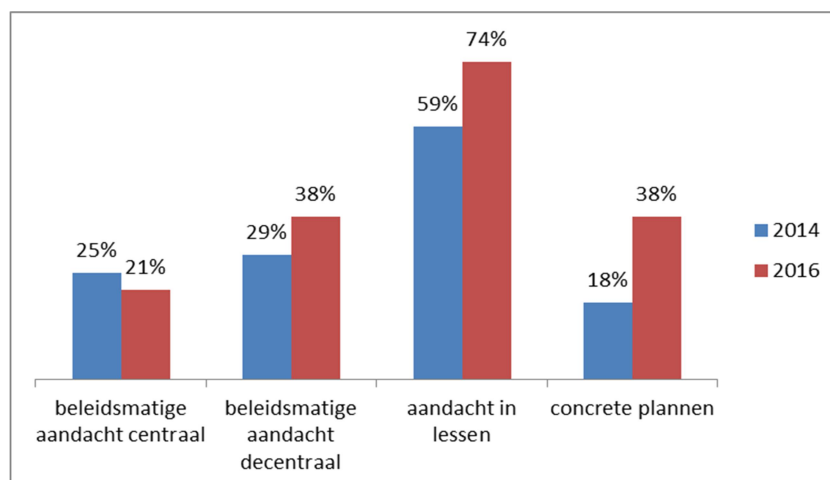
De daling spitst zich echter toe op de tweede- en derdejaars studenten (van 18 naar 12% resp. van 10 naar 6%). Daarmee lijken mbo-instellingen de focus nog meer dan voorheen te leggen op bewegen en sport voor BOL-studenten in het eerste leerjaar. Inmiddels voldoet bijna de helft van alle eerstejaars BOL-studenten aan de vijfprocentnorm (49% tegen 42 procent in 2014) en nog eens 20 procent bijna (22% in 2014).

Voeding

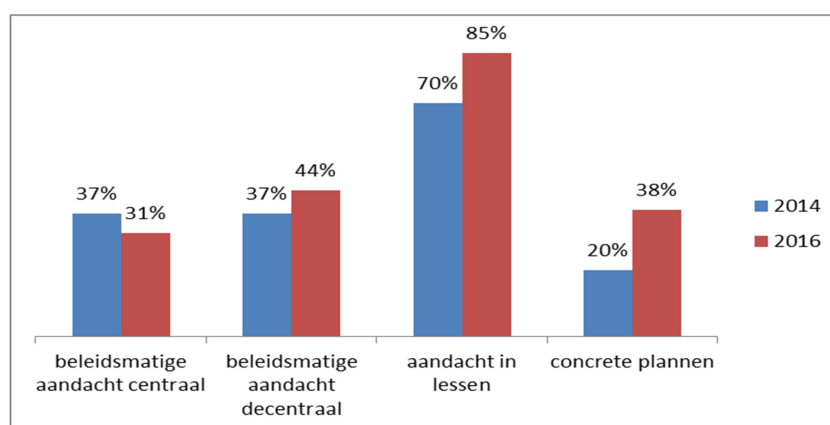
Ten opzichte van de vorige meting heeft het thema *Voeding* een prominentere plaats gekregen, zowel in centrale en decentrale beleidsdocumenten, als in de lessen. In 2016 heeft meer dan de helft van de mbo-instellingen het thema *Voeding* opgenomen in centrale en decentrale beleidsdocumenten. Vrijwel alle mbo-instellingen geven aandacht aan dit thema in de lessen (94%). Verder hebben steeds meer mbo-instellingen concrete plannen met dit thema. Het gaat in de meeste gevallen om plannen op het gebied van het realiseren van een gezonde schoolkantine.

Relaties en seksualiteit

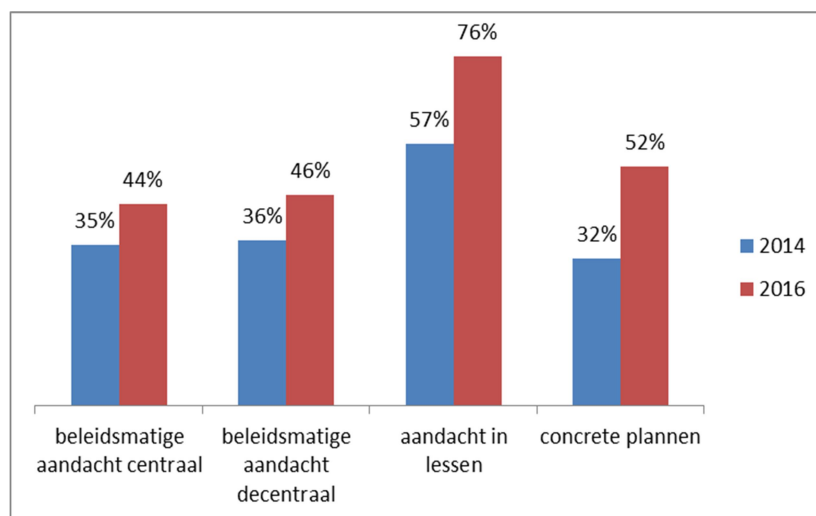
Hoewel het thema *Relaties en seksualiteit* ten opzichte van de vorige meting minder vaak wordt belicht in centrale beleidsdocumenten (was 25%, is nu 21%), krijgt dit thema juist meer aandacht in decentrale beleidsdocumenten (was 29%, is nu 38%) en in de lessen (was 59%, is nu 74%). Het percentage mbo-instellingen dat aangeeft concrete plannen te hebben met dit thema is ten opzichte van de vorige meting bijna verdubbeld (was 18%, is nu 38%). Mbo-instellingen geven aan dat de plannen voornamelijk betrekking hebben op het verder ontwikkelen van het thema en het meer ruimte geven in theoretische lessen.

Voorkomen van roken, alcohol- en drugsgebruik en gehoorschade

Ook bij het thema *Voorkomen van roken, alcohol- en drugsgebruik en gehoorschade* zien we dat er centraal minder aandacht voor is (was 37%, is nu 31%), maar dat er decentraal (was 37%, is nu 44%) en in de lessen (was 70%, is nu 85%) juist meer aandacht voor is gekomen. Bovendien zijn er vaker concrete plannen op dit thema (was 20%, is nu 38%). Mbo's geven aan dat zij aan dit thema meer aandacht willen besteden in de lessen Burgerschap of tijdens mentorcontacten. Verder worden genoemd: het realiseren van rookvrije schoolterreinen, het behalen van het themacertificaat, meer aandacht via ZAT, opnemen in beleidsdocument en training van docenten op herkenning van signalen.

Bevorderen van de psychosociale gezondheid

Ook het thema *Bevorderen van de psychosociale gezondheid* zit in de lift. Op beleidsniveau is er meer aandacht voor dit thema gekomen, zowel op centraal niveau (was 35%, is nu 44%), als op decentraal niveau (was 36%, is nu 46%). Ook in de lessen is er meer ruimte voor gekomen: bij driekwart van de mbo-instellingen heeft dit thema een plek in de lessen (was 57%). Ruim de helft van de mbo-instellingen geeft aan concrete plannen te hebben op dit thema (was 32%). Deze plannen hebben voornamelijk betrekking op het bepalen van het themacertificaat.

Nieuwe thema's

Twee nieuwe thema's, die zijn meegenomen in de monitor 2016 zijn *Gezond en veilig werken* en *Gezonde leefstijl onder medewerkers*.

Gezond en veilig werken

Driekwart van de mbo-instellingen geeft dat dat er binnen de lessen aandacht is voor *Gezond en veilig werken*. Dit thema krijgt aandacht in de lessen (Loopbaan- en) Burgerschap en in lessen over ARBO, ergonomie bij praktijkvakken en lessen over veiligheid en machinegebruik. 57 procent van de mbo-instellingen heeft concrete plannen met dit thema. De plannen zijn zeer divers en lopen uiteen van het opnemen in de lessen (onder andere lessen loopbaanbegeleiding (LOB), lessen ergonomie) tot het opstellen van gedragsregels, ontwikkelen van duurzame technieken, afvalscheiding en het (meer) aandacht geven in beleidsdocumenten, social media en clinics.

Bevorderen van gezonde leefstijl onder medewerkers

Twee derde van de mbo-instellingen geeft aan dat er binnen hun mbo-instelling aandacht is voor een gezonde leefstijl van medewerkers. Zij doen dit in de meeste gevallen door het aanbieden van beweeg- en sportaanbod (91%), het hebben van een fietsenplan (81%) of het bieden van ondersteuning door een bedrijfsarts (76%). Verder is bij ongeveer twee derde aandacht voor gezond en veilig werken of worden er programma's ontwikkeld die zich richten op de werkdruk en

ontspanning. Ongeveer de helft van de respondenten noemt het creëren van dynamische werkplekken en het faciliteren van voeding- en beweegaanbod.

Iets meer dan driekwart van de ondervraagde mbo-instellingen heeft plannen op het gebied van het bevorderen van een gezonde leefstijl van medewerkers. Vaak hebben de plannen betrekking op een duurzame inzetbaarheid van de medewerkers.

Toekomstig onderzoek

De respons lag dit jaar op hetzelfde niveau als in 2014 (64% van de mbo-instellingen deed mee), maar duidelijk is wel dat het steeds meer moeite kost om de gegevens te verzamelen. Dit lijkt vooral te maken te hebben met de - steeds verdere - verbreding van het onderzoek: bij de allereerste meting in 2006 werd nog alleen gevraagd naar beleid, activiteiten en plannen op het gebied van bewegen en sport, maar inmiddels wordt ook ingezoomd op thema's als voeding, psychosociaal welbevinden en seksualiteit. Het wordt logischerwijs steeds lastiger om respondenten te vinden die over al deze thema's iets kunnen zeggen of bereid zijn de gewenste informatie te verzamelen bij diverse collega's.

De huidige respons van 64 procent geeft nog steeds een goed overallbeeld van de situatie in het mbo, maar het betekent wel dat de hierboven gepresenteerde resultaten met enige marge en voorzichtigheid moeten worden geïnterpreteerd. Want met uitzondering van het thema *Bewegen en sport* beantwoorden relatief veel respondenten vragen met 'weet niet', wat de resultaten kan vertekenen. Voor de toekomst betekent dit dat we moeten gaan kijken naar een andere wijze van gegevensverzameling; een benaderingswijze die aansluit bij de ingezette verbreding.

Hoe dan ook is het aan te bevelen de monitor ook in 2018 weer te herhalen, zodat veranderingen in de tijd en de effecten van de inspanningen in het kader van de nieuwe onderwijsagenda inzichtelijk gemaakt kunnen worden.

DSP-groep BV
Van Diemenstraat 374
1013 CR Amsterdam

T +31 (0)20 625 75 37
dsp@dsp-groep.nl
www.dsp-groep.nl

KvK A'dam 33176766

DSP-groep, opgericht in 1984, is een onafhankelijk landelijk bureau voor onderzoek, advies en management, met vijftig medewerkers. We werken in opdracht van overheden en maatschappelijke organisaties op regionaal, lokaal en (inter)nationaal niveau.

Werkvelden

De werkvelden waarop we de meeste expertise hebben opgebouwd zijn veiligheid, jeugd, sport, kunst en cultuur, onderwijs, openbare ruimte en groen, sociaal beleid, stedelijke vernieuwing, zorg en welzijn, wonen en wijkgericht werken.

Dienstverlening

We ondersteunen onze opdrachtgevers bij complexe vraagstukken. We kunnen onderzoek doen, een registratiesysteem of monitor ontwikkelen, een advies uitbrengen, een beleidsvisie voorbereiden, een plan toetsen of tijdelijk het management voeren. DSP-groep geeft ook trainingen, workshops en lezingen.

Meer weten?

Neem vrijblijvend contact met ons op voor meer informatie of om een afspraak te maken. Bezoek onze website www.dsp-groep.nl voor onze projecten, publicaties en opdrachtgevers.